

Írta: Új Szó

2005. október 22. szombat - Módosítás: 2005. október 22. szombat

Gadus Erika: Szürke eminenciásként csak a ruháimat küldöm fel játszani. Gadus Erika: Szürke eminenciásként csak a ruháimat küldöm fel játszani. A jelmez és a díszlet igazi értékét az előadás szerves alkotóelemeként nyerheti el.

Beszélnék helyette az általa teremtett színpadképek: a borzoló, éteri kulisszák közé/köré gyűrt rongyok, a buján villanó harisnyák, a fecsegő vagy csöndes komorba szürkülő flitterek. „Nem készültem színházi embernek” – mondja a fiatal művész a komáromi Jókai Színház évadnyitó sikerdarabja, A waterlooi csata című zenés vígjáték bemutatója után. A darab díszletét és jelmezeit is ő tervezte. „Rajzolni viszont mindig szerettem, ezért iparművészeti középiskolába jelentkeztem, s fényképész szakon végeztem. De akkor még nem igazán volt elképzelésem arról, hogy mi leszek, ha nagy leszek.”

Azután megunt az igazolványfotók készítésének egyhangúságát?

Egyetlen napig sem dolgoztam hivatásos fényképészként. A középiskola elvégzése után három évig inkább csak keresgéltem önmagam. Kassán, a szülővárosomban volt néhány feledhető munkahelyem, mígnem egy alkalommal a szomszédunkban lakó ismerős néni szólt, hogy a Thália Színházba sűgőt keresnek.

Őn pedig jelentkezett és elkezdett sűgni?

agy van. Abszolút véletlenül kerültem a színházhoz. Hamar kiderűlt, hogy tudok rajzolni, térben gondolkodni. Végűl a kollégáim beszéltek rá, hogy menjek el felvételizni Pozsonyba, a színművészeti főiskola szcenográfia szakára, mert ott egyűtt tanítanak díszlet- és jelmeztervezést. Első próbálkozásra felvettek. Hatodmagammal kezdtem a főiskolát, és végűl is hárman fejeztűk be.

A díszletek vagy a jelmezek világa fogta meg először?

Nem választottam ketté. Lehet, hogy furcsán hangzik, és tényleg véletlenül keveredtem az egészbe, de már a felvételin úgy éreztem, hogy tudom, mi az, amit csinálnom kell. Hogy pontosan ez az a két terület, amivel foglalkozni szeretnék. Nem nagyképűség, félre ne értse senki, csak éppen voltak már színházi tapasztalataim. Nagyon is jól jött, hogy sűgőként kezdtem, mert így élesben, naponta kaptam tiszta képet arról, hogy mit is jelent a színházi munka, s micsoda alázatot kíván. Hogy a színész soha nem önmagának, hanem a közönségnek teremt ünnepet.

Könnyebb volt ennek tudatában a főiskolán?

Is-is. Nekem eddig rendszerint szerencsém volt, mert mindig kiváló emberek közé, nagyon jó közegbe kerültem. A főiskola pedig már csak azért is megfelelt, mert a középűlit jó három évvel azelőtt letudtam, s teljesen máshogy, meg merem kockáztatni, hogy kiforrottabban gondolkodtam a világról. A főiskolán azzal foglalkoztunk, ami miatt odamentem, ami érdekelt. De az öt év – kiváltképp az első kettő – örűlten sűrű volt. Kegyetlen. Gyakorlatilag reggeltől estig az iskolában voltunk, ránk ömlesztettek egy csomó tantárgyat, és megesett, hogy titokban a suliban aludtunk, különben nem bírtunk volna az újabb és újabb munkákkal. S ha hat szem diák van egy osztályban, nincs olyan, hogy ellébecolsz dolgokat. Meg számomra nem is erről szólt az egész.

Már főiskolás korában dolgozott akkori anyaszínházában, a kassai Tháliában, a diplomamunkája pedig meghozta az első díjat is Kisvárdán, a Határon Tűli Magyar Színházak Fesztiválján. Akkor Gombrowicz drámájához, az Yvonne, burgundi hercegnőhöz készítette a díszletet és a jelmezeket.

1997-ben végeztem a főiskolán, és művészileg akkor nagyon jó időszak volt a kassai színházban. Remek csapat jött össze, nem is volt kérdéses, hogy visszamegyek. De már a főiskolás évek alatt is dolgoztunk egyűtt.

Írta: Új Szó

2005. október 22. szombat - Módosítás: 2005. október 22. szombat

A színház többféle hatást közvetít egyszerre, leginkább mégis a szemnek szóló művészet. A díszlet- és jelmeztervező munkája azonban háttér munka. Ez önnek megfelelt?

Tökéletesen. Az én exhibícióimat ezzel pontosan ki tudom élni. Inkább a ruháimat küldöm fel játszani. Annak persze tudatában kell lenni, hogy a jelmez és a díszlet igazi értékét csakis az előadás egészén belül nyerheti el, annak szerves alkotóelemeiként. Még a főiskolán szokta mondogatni az egyik tanárom, hogy mi vagyunk a színház „szürke eminenciásai”. És tényleg így van. Szerintem akkor jó a díszlet- vagy jelmeztervező munkája, ha az egész látvány annyira természetesen olvad össze, hogy a néző nem azzal megy el: „Hú, milyen jó volt az a ruha!”, hanem hogy mennyire hiteles volt az az alak, akit az adott színész megformált. Ha nem különíti el a dolgokat. Mert akkor elhitte az egészet. A jó jelmez majdnem olyan, mint a színész arca. Áruklodik viselője tulajdonságairól vagy darabbeli helyzetéről. Színe, vonalvezetése, sőt még az anyaga is; tehát minden apró részlete jelez valamit. De ez tökéletesen darabfüggő. A színpadi jelmez készítői rendszerint nem egyszerű ruhákat varrnak. Mindent úgy kell megalkotniuk, hogy a színpadon jól lehessen használni. Hogy pillanatok alatt bele lehessen bújni a legbonyolultabb kapcsolatok ellátott ruhába is, viszont bírja a gyűrődést. Van úgy, hogy ruhapróbán úgy éreztem, minden rendben van, azután a színpadon látva a jelmezt, rájöttem, hogy túl kevés. De megtörténik fordítva is, hogy túl sok valami, és vissza kell venni belőle. Természetesen más a helyzet a nagyszínpadon, és más egy olyan stúdió- vagy kamara-előadásban, amikor a színészek alig pár centire mozognak a nézőktől.

Saját magának is szokott ruhákat varrni?

Nem. Túlságosan türelmetlen vagyok hozzá. Legfeljebb színpadi kiegészítőket, kalapokat csinállok néha, a magam örömeire.

Mennyire figyeli az aktuális divatot?

Amennyire egy átlagos nő. Számomra inkább relaxáció, nem töröm magam, hogy kövessem az új trendeket. Nem járok divatbemutatókra sem, bár kétségtelen, hogy a színpadi jelmezeket már csak a mindenkori anyagkínálat miatt sem lehet függetleníteni a divat hatásai alól. De a saját ruhatáram nagyon rapszodikus, mivel abszolút hangulatifüggő vásárló vagyok. Ebből elég sok katasztrófa adódik, mert rengeteg ruhám van ugyan, de vannak helyzetek, amikor nem tudok felöltözni, összeválogatni a megfelelő darabokat. A lezser dolgokat kedvelem igazán, viszont szoktam magamnak tetszeni a kimondottan nőies toalettekben is. Csakhogy az olyan ruhákban meg nem érzem jól magam. Rendszerint még azt is megbánom, ha magas sarkú cipőben indulok el otthonról.

Színpadon alighanem a legkényesebb helyzetek közé tartozik, ha a színésznek minden ruhájától meg kell szabadulnia. Mit kezdhet egy jelmeztervező a szerepe szerint pucér színésszel?

Van, aki titkolja, van, aki bevallja, de a mezítelenség minden színész számára bizonyos traumát jelent. S hogy hogyan élje túl a jelenetet, ahhoz a saját belső munkája mellett a jelmeztervező is hozzátehet valamit a maga eszközeivel. A viszonylagos megnyugtatóra többféle variáció létezik. Csak egy esetet említenék, amikor az illető színészt kicsit bekoszítottuk, hogy ne érezze azt, a fényekben féhéren világít a teste. Emellett a pucérság nézőpont kérdése is. Az operaénekesek tekintélyes hányada – olykor már-már nevetséges hévvel – keményen ragaszkodik a paróka viseléséhez. Ők anélkül érzik magukat mezítelennek.

Saját tapasztalat? Netán operához is készített jelmezeket?

Többször is. Kassán az Állami Színházban például Verdi Trubadúrához, Eeské Budijovicén az Álarcosbálhoz, Zlínben pedig Mozart Varázsfuvolájához terveztem kosztümöket.

Nőkre jellemző módon valahogy nagyon leragadtunk a ruháknál, jelmezeknél...

Igen, talán mert nőkre jellemző módon ezt a munkát – bár ez is darabfüggő – jobban kedvelem. A díszletet megtervezem, azután a tervek elkerülnek a gyártóhoz, és esetleg már csak a színpadon látom viszont. Ez nagyon tud stresszelni, mert utólag már kevés elemen tudok érdemben változtatni. A jelmezeket ellenben próbafolyamat közben is lehet, sőt általában szükséges is alakítani.

Hogyan működik mindez a gyakorlatban?

Az esetek kilencven százalékaiban a rendező az, aki megkeres, hogy szeretne velem dolgozni. Ezután kér fel a munkára a színház. Találkozunk a rendezővel, odaadja a szövegkönyvet, és amíg nem olvasom el, nem igazán beszélünk a darabról. Utána a rendező elmondja a saját elképzeléseit, én a magam véleményét, és elkezdjük összeállítani a dolgokat. Hogy nekem mi jutott az adott darabról az eszembe, hogy ő hogyan értelmezi, milyen felfogásban képzei el, hogy honnan indulunk és hová akarunk eljutni. A jelmezterveket rendszerint leskiccelem, a díszletekről a műszaki és látványrajzok mellett makettokat is készítek. Mire a színész megérkezik az első olvasópróbára, én már „kész vagyok” a darabbal. Van rendező, akivel előtte fél évig dolgoztunk, van, akivel egy hónapig. Ez attól is függ, mennyire ismerjük egymást. A rendezőn múlik az is, mekkora szabadságot kapok a tervezésben. De még koránt sincs vége, mert jönnek az emberi tényezők. Előfordul, hogy a színész nem bír azonosulni a számára tervezett jelmezzel, mert – egy banális példa – mondjuk, utálja a garbót vagy a nyakkendőt. De a próbafolyamat alatt is adódhatnak másféle megoldások, s az új helyzetbe ismételtelen bele kell illeszteni a ruhát, a frizurát, a sminket. És akkor még nem beszéltünk az anyagiakról. A pénz mindig kevés, pláne nagy, kosztümös darabok esetében. Véleményem szerint én a legjobb munkáimat a nullapénzes helyzetekből hoztam ki.

Mi indítja be a fantáziáját?

Van egy adott darab, egy színészcsapat, egy adott tér és hozzá egy rendezői elképzelés. Mindig le szoktam jegyezni az első ötleteimet, az első gondolataimat. Leskiccelem vagy leírom, mert ezek rendszerint beválnak. Nálam intuíciós alapon működik a tervezés. Az elején kell egy kis szárnya-lás, hogy azután biztosabban tudjak állni a földön, s legyen miből realizálni a dolgokat.

Két éve megvált a kassai Tháliától, azóta szabadúszó. Jó ez?

Néhányszor voltak kétségeim, de az akkori döntésemet nem bántam meg. Komáromban vettem lakást, mivel úgy éreztem, nagyon kellene már egy saját otthon. Mert mindig úton voltam, valakinél, valahol. Kassa, ahol egyébként a szüleimnek van lakása, a munkaterületemen kívülre került. De a szabadúszás egy másik vetülete, hogy nincs fix havi bevételem. És ehhez én nem vagyok hozzászokva, nem is tudom hónapok szerint beosztani a jövedelmemet. Miközben az egyik munkából a másikba mentem, idén nyáron megdöbbenve konstatáltam, hogy valahogy mégis pénz nélkül maradtam. Ilyen szempontból a szabadúszás jó iskola, hogy végre megtanuljam kezelni a hétköznapi dolgokat.

Sokat dolgozik Budapesten...

Igen, a tavalyi évem szinte teljes egészében a Bárka Színházban zajlott. Négy darabot csináltam ott, kétszer Czajlik József rendezővel, egy-egy alkalommal pedig Vidovszky Györggyel, illetve Bérczes Lászlóval dolgoztam. De az elmúlt időszakban egyebek között a pesti Merlin Színházban, valamint Kecskeméten, Szabadkán, Temesváron, Prágában és a beregszászi Illyés Gyula Színházban is terveztem jelmezeket és/vagy díszletet. Jelenleg pedig Budapesten, a Nemzeti Színház Stúdiójában folynak a Várva című Beckett-parafrázis próbái Verebes István rendezésében.

A klasszikusokat vagy a kortárs darabokat kedveli jobban?

Írta: Új Szó

2005. október 22. szombat - Módosítás: 2005. október 22. szombat

Attól függ. Egy biztos, a klasszikus – három ajtó, két szék, egy asztal – berendezésű vígjátékoktól irtózom. De hát ez is a mesterségem alapjaihoz tartozik, nem lehet elhagyni vagy kikerülni. Én mindenesetre azt szeretem, ha még egy hagyományos felfogásban készülő darabba is belecsempészhettek valami meglepőt, valamiféle csak rám jellemző kézlenyomatot.

A teljesség igénye nélkül számomra a közelmúlt érdekes-értékes előadásai Gadus Erika tervezte jelmezekkel, illetve díszletekkel: Schaffer – Amadeus (2001, Jókai Színház), S. Tadeusz – Ilja próféta (2002, Bárka Színház), Miller – Pillantás a hídról (2003, Thália Színház), Kane – 4.48 Pszichózis (2004, Merlin Színház), Gombrowitz – Operett (Bárka Színház, 2004), Szomory – II. József (2004, Jókai Színház), Koljada – Mese a halott cárkisasszonyról (2005, Jókai Színház, Stúdió). Van valamilyen díszlet- vagy jelmezálmam?

Megtervezni? Fura dolog ez, mert az én kedves darabjaim legtöbbször nem találkoznak a közönség ízlésével. Vagyis viszonylag kevés előadást érnek meg. De játszunk el a gondolattal! Ha már álom, akkor legyen valamiféle eszméletlenül látványos, gazdag revüműsor, mint amilyen például a Holiday on Ice nagystílusú jégrevüi. Ahol nem számít a pénz, és a minőség érdekében nem kell kompromisszumokat kötni.

CSEPÉCZ SZILVIA